

РЕЦЕНЗІЇ

**Г.Ф.ТУРЧЕНКО “ПІВДЕННА УКРАЇНА НА ЗЛАМІ ЕПОХ
(1914-1922 рр.)” – ЗАПОРІЖЖЯ: ПРОСВІТА, 2005. – 324 с.**

В останній час одними із головних проблем історичної науки стали теми модернізації в Україні та дослідження регіональної проблематики. Тим більше, що поняття “модернізація” слід розглядати в якості синтезуючої концепції по відношенню до української історії. “Модернізація” дозволяє погасити суперечності між “загальним” та “окремим” в контексті історичного процесу. Крім того, еволюція сучасної вітчизняної історичної науки супроводжується розробкою як загальноукраїнської тематики, так і посиленням інтересу до стану справ в окремих областях, краях, регіонах України.

Важливим здобутком в дослідженні модернізаційних процесів стала рецензована монографія Г.Ф.Турченко. Її особливість полягає в тому, що модернізаційні процеси розглядаються в контексті регіоналістики, що саме по собі вже є новаторством. Авторка відзначає, що процес інтеграції Півдня України в єдиному національно-територіальному комплексі України тривав багато десятиліть, причому кожен історичний період надавав йому специфічних рис. Надзвичайно інтенсифікувався цей процес у роки Української революції 1917-1922 рр. Саме на революційному періоді і сфокусована увага авторки монографії. Революція зруйнувала багато нашарувань минулого, у тому числі й ті штучні перепони, що розділяли різні регіони України. Власне, одним із найголовніших завдань революції було об’єднання історично розчленованих, розірваних кордонами і адміністративними межами етнічних українських земель, їхня інтеграція в єдиному національно-державному організмі і формування модерної української нації.

У ході революції Південь, як і інші регіони України, зазнав глибокої внутрішньої трансформації. Плином подій він був втягнутий у загальноукраїнський суспільно-політичний процес, внаслідок якого відбулося його зближення з рештою української території. Хоча в ході революції цей процес і не здобув логічного завершення – суверенності України. Сутність та результати внутрішньої трансформації регіонів, у тому числі південноукраїнського, дають підстави розглядати вказаний період як важливу складову формування модерної української нації, а значить – наближення до незалежності.

Важливо, що праця Г.Ф.Турченко є наступним кроком дослідження проблеми національно-територіальної інтеграції Півдня у складі України в контексті модернізаційних процесів, яка була започаткована монографією Ф.Г.Турчанко і Г.Ф.Турченко. "Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.)". Так що, можна сподіватися на наступні дослідження у цьому дуже важливому напрямі.

В умовах національного відродження України, розбудови її державності, утвердження міжнародного авторитету важливого значення набуває всебічне дослідження маловідомих сторінок історії українського народу, пов'язаних з періодом Української революції, що ми і бачимо на сторінках рецензованої книги.

Монографія складається з п'яти розділів, вступу, висновків, іменного та географічного покажчиків. Кожна із частин завершується примітками, що дає змогу швидко ознайомитися з використаною джерельно-історіографічною базою. Авторкою книги поставлено ряд важливих завдань, серед яких пріоритетними є:

1. Характеристика процесів, які віддзеркалюють інтеграцію Півдня в національно-територіальному комплексі України (XIX – поч. XX ст.)
2. З'ясування особливості становища Півдня України в добу Центральної Ради, Української Держави П.Скоропадського, Директорії УНР; більшовицького та білогвардійських режимів.
3. Показ змін у ставленні до української національної ідеї, які відбулися в 1918-1921 рр. у селянсько-повстанському, зокрема, махновському середовищі.

У модерній історії України південний регіон відіграв особливу роль, яка ще адекватно не оцінена історичною наукою. Капіталістична модернізація регіону супроводжувалась інтенсивною соціальною мобілізацією, кардинальним оновленням соціальної структури, пробудженням національної свідомості. Регіон охопив процес українського націотворення. Південь поступово перетворювався в органічну частину національно-територіального комплексу України. Своєрідність цим процесам надавали територіальні тенденції, які формували тут регіональні ідентичності, що неоднозначно співвідносилися з українською національною ідентичністю.

Однак, монографія має і певні недоліки. Аналізуючи повстансько-партизанський рух національного типу Г.Ф.Турченко справедливо виділяє кримськотатарський рух та повстання німецькомовної національної меншини Півдня, проте не приділяє достатньої уваги існуванню загонам єврейської самооборони і ролі польського населення у повстанській боротьбі. Авторка чітко виділяє головні сили, які впливали

на південноукраїнську територію – українські національні, більшовики, білогвардійці (денікінці та врангелівці), а також відзначає як самостійне явище махновщину, яка проявлялася в утопічних проектах бездержавного суспільства. Однак, ще однією силою було повстале селянство, яке намагалося реалізувати ідеали “селянської вольниці” і проявляло себе у вигляді створення “селянських республік” – Висунської та Баштанської. Слід було б звернути більшу увагу на фактор “місцевих” інтересів селянства, які протистояли модернізаційним процесам на Півдні України в першій чверті ХХ ст.

Проте, вказані недоліки не впливають на загальне позитивне враження від монографії, яка є важливим внеском у регіональні дослідження історії України і буде корисною для викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться історичним минулим України.

Доктор історичних наук, доцент Ю.В.Котляр